ŽÁKOVSKÉ HODNOCENÍ DISTANČNÍ VÝUKY: PODZIM 2020 V PERSPEKTIVĚ DRUHÁČKŮ

PUPILS' ASESSMENT OF DISTANT LEARNING: FALL 2020 IN 2ND GRADERS' PERSPECTIVE

Irena Smetáčková[1]

[1] Katedra psychologie, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Distanční výuka v důsledku Covid-19 představovala unikátní zkušenost. Vedle rodičovské a učitelské perspektivy je důležitý i pohled žáků. Uzavření škol na podzim 2020 a návrat 1. a 2. ročníků po pěti týdnech umožnil zjišťovat bezprostřední dojmy z distanční výuky a její porovnání s prezenční. V naší studii byl 357 dětem ze 14 tříd 2. ročníku ZŠ zadán po návratu do prezenční výuky dotazník. Výsledky ukázaly ambivalentní hodnocení. Negativa spočívala v absenci vrstevníků, nedostatečné časo-prostorové strukturaci a nižší efektivitě učení, pozitiva v užším kontaktu s rodinou a časové flexibilitě.

Klíčová slova: *distanční výuka, Covid-19, žáci, základní škola, hodnocení*

Abstract

Distance learning due to Covid-19 was a unique experience. Next to parent and teacher perspectives, the pupils' perspective is also important. The school lockdown in the autumn of 2020 and the return of the 1st and 2nd graders after five weeks created an opportunity to measure immediate impressions of distance learning. In our study, 357 children from 14 classes at 2nd grade were given a questionnaire. The results showed an ambivalent evaluation. The negatives were absence of peers, insufficient structure and lower learning efficiency, the positives included closer contact with the family and flexibility.

Keywords: *distance education learning, Covid-19, pupils, elementary school, 2nd grade*

1 Úvod

Pandemie Covid-19 přinesla v průběhu roku 2020 jarní a podzimní období uzavření prezenční výuky v českých školách. Protože je začátek povinné školní

docházky vnímán jako klíčové období pro osvojení základních znalostí a dovedností nezbytných pro školní úspěch v následujících vzdělávacích stupních, byli nejmladší žáci přednostně navráceni do prezenční výuky již v polovině listopadu 2020, zatímco vyšší ročníky setrvávaly na distanční výuce. Zvládnutí školních nároků je do velké míry závislé na emočním rozpoložení žáků a žákyní, a to zvláště za tak výjimečných podmínek.

2 Teorie

Plošné přerušení prezenční výuky představuje pro české školství unikátní zkušenost, která vyžaduje hlubší zkoumání, aby bylo možné z ní vyvodit poučení. V dosavadních studiích se pozornost věnovala zejména perspektivě rodičů (Prokop et al., 2020; Švaříček et al., 2020; Smetáčková & Štech, 2021) a učitelů a ředitelů (ČŠI, 2020; Rokos & Vančura, 2020). Žákovský hlas, zvláště mladších dětí, příliš nezazníval.

Návrat žáků do prezenční výuky po pěti týdnech podzimní distanční výuky nabídl příležitost k zachycení bezprostředních dojmů z distanční výuky v porovnání s prezenční výukou. Prozkoumání žákovského porovnávání prezenční a distanční výuky může ukázat subjektivně funkční učební praktiky a podmínky, ale také zdroje pozitivních a negativních emocí spojených s procesem učení. Ve světle distanční výuky se tak mohou nově ukázat silné a slabé stránky školního vzdělávání. V kontextu tlaku na různé typy školních reforem se jedná o významný příspěvek do diskuse (Datnow, Hubbard & Mehan, 2002).

3 Metodologie výzkumu

V rámci širšího výzkumu školní úspěšnosti, v kterém sledujeme školní výkony žáků od 2. ročníku do 4. ročníku, jsme na samém začátku sběru dat zařadili dotazník k hodnocení distanční výuky. Dotazník byl formulován na základě dosavadních studií, které se týkaly uzavření škol v důsledku pandemie (např. Bubb & Jones, 2020; Švaříček et al., 2020; Smetáčková & Štech, 2021), a poté pilotován v rozhovorech s žáky a vyučujícími. Dotazník zahrnoval 10 položek. U každé z nich měli žáci rozhodnout, zda pro ně věta platí. Pokud ano, vybarvili obrázek počítače, který větu doprovázel. Dotazník byl zaslán spolupracujícím učitelkám do 14 tříd, a ty jej zadaly dětem do tří dnů

od návratu do prezenční výuky. Celkem dotazník vyplnilo 357 dětí, z toho 183 dívek a 174 chlapců.

4 Výsledky

Dotazník ukázal, že žáci a žákyně vnímali distanční výuku ambivalentně. Na jednu stranu oceňovali, že mohli být více se svojí rodinou (*Líbilo se mi, že jsme byli více s rodinou*; 88 %) a že měli více času pro své koníčky a další aktivity (*Líbilo se mi, že jsem měl/a více volného času*; 80 %). Na druhou stranu se jim ale stýskalo po kamarádech (*Chyběli mi spolužáci*; 95 %) i po škole jako takové (*Stýskalo se mi po lavici a normálním učení*; 79 %) a prožívali pochybnosti a selhání při učení doma (*Ve škole mi jde učení lépe než doma*; 86 %).

Z faktorové analýzy vyplynula čtyř-faktorová struktura položek, která vyčerpala 55 % variance. První faktor představoval *Stýskání po škole*; druhý faktor *Snadnost učení*; třetí faktor *Užívání doma*; čtvrtý faktor *Nedostatek motivace*. V prvním faktoru signifikantně více skórovaly dívky, ve čtvrtém faktoru naopak chlapci ($p < 0{,}001$). Výsledky vykazovaly významné rozdíly v závislosti na konkrétních třídách a pojetí výuky, a to zvláště ve druhém a čtvrtém faktoru.

5 Závěry a diskuse

Distanční výuka je na začátku povinné školní docházky komplikovaná, neboť děti ještě nemají plně osvojené nástroje dalšího vzdělávání, ani nejsou dostatečně samostatné při organizaci výuky. Z tohoto hlediska lze tedy předpokládat dominanci negativních stránek distanční výuky, a to zejména pro rozvoj školních znalostí a dovedností. Efektivita učení však silně závisí na emočně-sociálních podmínkách. Naše dotazníkové šetření ukázalo, že děti ve 2. ročníku ZŠ hodnotily distanční výuku ambivalentně. V porovnání prezenční a distanční výuky vystoupily jako pozitivní rysy u prezenční výuky přítomnost vrstevníků, časo-prostorová strukturace a silnější soustředění, naopak u distanční výuky časová flexibilita a užší kontakt s rodiči a sourozenci. Ambivalentní vyznění zesílilo při detailnímu pohledu na typy žáků. Jak naznačily i některé další studie (např. Bubb & Jones, 2020; Rokos & Vančura, 2020), distanční výuka pro určité skupiny žáků je preferovanou variantou z hlediska efektivity učení.

Poděkování

Studie vznikla v rámci výzkumného projektu Učitelské porozumění příčinám školní neúspěšnosti a efektivita pedagogických intervencí financovaného OPVV (CZ.02. 3. 68/0.0/0.0/19_076/0016390).

6 Literatura

Bubb, S., & Jones, M. A. (2020). Learning from the COVID-19 home-schooling experience: Listening to pupils, parents/carers and teachers. *Improving Schools*, *23*(3), 209–222.

ČŠI. (2020, 14. dubna). *Vybraná z jištění České školní inspekce k distančnímu vzdělávání.* Česká školní inspekce. https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Vybrana-zjisteni-Ceske-skolni-inspekce- k-distancni

Datnow, A., Hubbard, L., & Mehan, H. (2002). *Extending educational reform.* Taylor & Francis.

Prokop, D., Hrubá, L., & Kunc, M. (2020, 6. dubna). *Ekonomické problémy domácností a distanční vzdělávání.* Report z longitudinálního výzkumu Život během pandemie. https://drive.google.com/file/d/1xiYSzGcptexPnACF3CiEVqMl3bfZwssm/view

Rokos, L., & Vančura, M. (2020). Distanční výuka při opatřeních spojených s koronavirovou pandemií – pohled očima učitelů, žáků a jejich rodičů. *Pedagogická orientace*, *30*(2), 122–155.

Smetáčková, I. & Štech, S. (2021). Obavy rodičů žáků 1. stupně základních škol: Co ukázalo uzavření škol? *Studia paedagogica*, *26*(1), 9–38. https://doi.org/10.5817/SP2021-1-1

Švaříček, R., Straková, J., Brom, C., Greger, D., Hannemann, T., & Lukavský, J. (2020). Spolupráce rodiny a školy v době uzavřených základních škol. *Studia paedagogica*, *25*(3), 9–41. https://doi.org/10.5817/SP2020-3-1